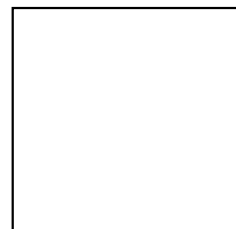

Textová časť

**Obnova vojenského cintorína z 1. sv.
vojny v B. Bystrici – Majeri**

Stratégia zachrany a obnovy :

- zachrániť všetky hrobové miesta, ktoré neboli dosiaľ poznačené devastačnými zásahmi zo stavebnej činnosti, v polohe, v akej sa predpokladajú (archivačné dokumenty, výskum)
- od úvodu chceme v návštevníkovi vyvolať silnú emóciu, evokovať púť za slobodou a mierom. Pripomenúť hrôzy a žiaľ, ktorý vojna spôsobila vtedajšej generácii, uvedomiť si cenu slobody a pocítiť vďaku za možnosť žiť v mieri. Použité prostriedky obnovy majú dosiahnuť tento cieľ - emócia spojená s vyvolaním spomienok.
- cintorín koncipujeme ako pietne miesto, kde ľudia prídu vzdať úctu, zamyslieť sa a pochopiť odkaz. Cintorín nie je didaktický či muzeálny prvok, t. j. spôsob obnovy hrobov nezameriavame na prezentáciu príkladov, či typických znakov, nekopírujeme pôvodné postupy, nie je to ani žiaduce a ani možné. Návrh obnovy je založený na princípe rovnosti a teda je jednotný, celistvý. Hoci sú postupy súčasné, vychádzajú z pôvodného konceptu jeho založenia. Jednota v úprave hrobových miest je odkazom na to, že na cintoríne ležia vojaci rôznej štátnej príslušnosti, rôznych národností a náboženskej konfesie, no nemalo to vplyv na spôsob pochovania. Vojaci boli pochovaní rovnakým spôsobom, v tom vojnový cintorín nesie aj po obnove civilizačný odkaz pre súčasnú spoločnosť a je svedectvom nezmyselnosti vojnových konfliktov
- komplikované vzťahy podmienili charakter návrhu, zásahy (devastačná stavebná činnosť, zanedbaná starostlivosť, zub času) nedovoľujú vrátiť cintorín do pôvodného rozsahu ani stavu a nie je to ani účelné. Použili sme prostriedky náznakov, symbolov, metafor a to nielen v princípe obnovy hrobových miest, ale aj pre dosiahnutie kontinuity v prerušených vzťahoch v rámci pôvodne celistvého cintorína a tiež vo vzťahu k už zaniknutým častiam.
- úctu k zomrelým a ich ostatkom zachováваме aj tým, že sa nezasahuje do hĺbky terénu, kde sa ostatky môžu nachádzať.
- prepojenie minulosti a prítomnosti chceme vyjadriť aj cez výber tvarov a použitých materiálov pietnych a symbolických artefaktov a primeranej proporcie medzi súčasnými prístupmi k obnove pri zachovaní pocitu autenticity pôvodného konceptu vojenského cintorína.
- použitá symbolika sa viaže na zmierenie národov a to, že mier a sloboda bola dosiahnutá spoločnou obetou. Zároveň je táto symbolika rovnako vnímaná v rôznych kultúrach a náboženstvách. Symbol holubice je vnímané všeobecne ako symbol slobody, mieru, znovuzrodenia.
- snahou o vyvolanie emócie od samého počiatku je aj vytvorenie prístupu k samotnému cintorínu. Cesta je zahĺbená do existujúceho svahu, bez použitia zbytočných presunov materiálu a vytvárania umelých terénnych tvarov evokuje atmosféru zákopu.
- keďže ubehlo takmer storočie od ukončenia vojny, návštevníkmi cintorína nie sú súčasníci padlých, ale dnešná generácia. Návštevníci nemusia mať priamy vzťah k jednotlivým obetiam, no návštevou cintorína prídu vzdať úctu obetiam vojny. Cintorín ako pietne miesto je vyhľadávané aj kvôli meditácii či snahe dosiahnuť pokoj v zložitých životných situáciách súčasníkov. Cintorín je preto koncipovaný viac ako parkový priestor a nie klasický cintorín s konkrétnymi hrobmi. Výberom prostriedkov a symbolov obnovy (lúčne trávy a kvety a ich pohyb vo vetre, križovanie ciest či ich rovnobežnosť ako symbol nekonečna, náznakov prienikov aj cez bariéry) odkazujeme na našu pomínutelnosť, a povyšujeme priestor na miesto piety a vďakyvzdania.
- chceme cintorín ako relatívne rozľahlú „zelenú“ plochu priblížiť obyvateľom mesta ako ucelené parkovo umelecké dielo, čo v kontakte s regionálnou komunikáciou je ešte viac dosiahnuteľné otvorením sa a postupným pridávaním obrazov do vnímania tranzitujúcich.

P o p i s n á v r h u :

Návrh vychádza z podmienok súťaže a z reálnych priestorových a vzťahových limitov.

Príjazd k cintorínu (2) je z vetvy križovatky, z južnej strany cintorína, z novovytvoreného parkoviska (3). Parkovisko je zarezané do existujúceho svahu, spevnené opornými múrmi striekaným betónom. Umožní kolmé státie 5 osobných automobilov vrátane 1 ZŤP. Pozdĺžne státie 1 autobusu vyžaduje vytvorenie plochy pre otáčanie sa autobusu, keďže táto komunikácia je dnes len príjazdom do ohradeného areálu firmy.

Plocha, ktorej súčasťou je parkovisko, je zároveň nástupom do areálu vojenského cintorína (4). Na opornom múre pri nástupe je osvetlená prezentačná tabuľa s informáciami o vojenskom cintoríne na Majeri, vrátane archívneho pôdorysu celého cintorína v jeho už nezachovanej podobe aj údaje o súčasnej obnovenej časti.

K cintorínu nás priblíži spomienková cesta (5). Je paralelou vojnového zákopu, ktorý bo častým prostriedkom boja v 1. sv. vojne aj na bojiiskách na území nášho štátu. Zahĺbenie cesty od 1 m do max. 1,5 m umožňuje samotný svahovitý terén. Už táto pešia cesta k cintorínu má navodiť spomienkovú atmosféru, uvedomiť si kam kráčame, k miestu, kde spočívajú ostatky vojakov, ktorí zahynuli na následky vojny. Cesta je kamenná, nemá pravidelnú šírku (v priemere 2,5 m) a nie je ani priama. Je nasvietená tak, aby bola štruktúra, cesty a stien povrchov zvýraznená. Oporné múry taktiež nie sú uniformnej výšky, tá sa dvíha a klesá s terénom. Steny sú pažené drevom (guľatinou, resp. rezivom) v niektorých úsekoch prútím, čo odkazuje na vtedy používané materiálové možnosti, dostupné v danom prostredí.

Vstup do cintorína (8) je vlastne len prechod z dláždenej kamennej prístupovej rampy na zatrávnenú plochu. Pešie komunikácie (10) samotného pohrebiska sú všetky iba zatrávnené, nanízko kosené plochy. Chodníky sú v ortogonálnom rastrí tak, aby nikde nezasahovali do hrobových miest. Pozdĺžne sú v mieste pôvodných chodníkov, šírky 2,5m, priečne sú vlastne pôvodné medzery medzi radmi hrobov šírky v priemere 0,9 m.

Spôsob obnovy hrobov formou ucelených hrobových polí (9) je reflexiou filozofie a prístupu k obnove vojenského cintorína. Cieľom je dosiahnuť jednotu a celistvosť a zachovanie kontinuity. Hrobové polia sú navrhnuté nízke ploché mohyly. Pole zahŕňa cca 50 hrobových miest. Tento počet sa líši v okrajových polohách a v kontakte poľa s valom komunikácie, ktorou je cintorín preťatý. Hrobové pole je jasne odčlenené od trávnatých chodníkov, nielen výškovo navrhnutím zeminou o cca 20 cm nad terén a ohradením nízkou prútenou ohradou ale aj ich úpravou. Úprava hrobového poľa je jednotná, osiata lúčnou zmesou s cca 20% podielom tráv a lúčnych kvetov. Výsadba má vyvolať nielen upokojujúcu atmosféru, pohyb stebiel vo vetre evokuje mnoho skrytých významov, opakovaním hrobových polí v rastrí sa umocňuje dojem z rozsahu obetí vojny. Kvitnúce kvety na hroboch sú trvácou alternatívou pokladaniu kvetov na hroby, rôznosť druhov kvetov je symbolom rôznosti osudov, červené kvety, napr. maky symbolizujú preliatu krv na bojovom poli. Tým, že živá flóra má svoje vegetačné cykly, mení sa obraz hrobového poľa počas celého roka. Prírodný spôsob výsadby nevyžaduje náročnú údržbu, ani častú kosbu, práve naopak, je žiaduce, aby porast mal výšku cca 40 cm z čoho vyplýva kosenie max. 3x do roka, umožňujú to zvládnuť vlastnými silami (vojsko ASR).

Kontinuita cintorína, násilne prerušeného stavbou cesty je vyjadrená tým, že hrobové polia v kontakte s valom pomyselne prenikajú cez násyp cesty a pokračujú v neporušenom rasti na jej druhej strane v SZ časti. V kontakte s násypom nie je hrobové pole ohradené. Každé hrobové pole je opatrené kovovou tabuľou s vyrytou schémou, ako sú v ňom uložené hrobové miesta s uvedením konkrétnych čísiel hrobov a doplnené o text vďaka obetiam vojny za dosiahnutú slobodu. Dopĺňujúci text nie je uniformný, a je v rôznych jazykoch.

Plocha pre pietne úkony (11) je v závere cintorína smerom od príchodu naň, kde dnes stojí aj legionársky pamätník (13). Táto poloha je vnímaná aj z tranzitu, je tu umiestnený aj názov cintorína (12). Usporiadanie pamätných tabúľ do tvaru L ohraničuje pietne miesto. Ich výška je len 1,5m, no toto ohraničenie je vnímané už od vstupu na cintorín, keďže cintorín mierne stúpa smerom k pietnemu miestu a celý cintorín má nízku výsadbu. Na tabuliach je uvedený kompletný zoznam vojakov, ktorý tu boli pochovaní, teda aj tých, ktorých

hroby boli zničené minulou stavebnou činnosťou, legionársky pamätník je len mierne posunutý oproti súčasnej polohe tak, aby sledoval líniu pamätných tabúl.

Cesta pretínajúca cintorín je fyzickou bariérou. Vykosení valú násypu komunikácie sa dá dosiahnuť optické prepojenie oboch častí cintorína a zmierniť toto prerušenie. Na val sme osadili alej holubíc (16). Holubica je symbolický prvok, výtvarné dielo, alej je pozadím, ktoré sa črtá na obzore. Stĺpy sú štíhle, nebránia v rozhľade, naopak, z diaľky upozorňujú na existenciu nejakého pietneho miesta a pôsobia ako návestidlo. 9 stĺpov v rovnakých rozostupoch tvoria tzv. mierovú alej a navedú až k odbočke k cintorína, kde sa v ostrovčeku premeneného na hrobové pole nachádza prvá z holubíc. Stĺp je tmavý, kovový, do ihlana tvarovaný plech, franforce a jazvy na stenách podstavy vyjadrujú utrpenie a krutosť, ukončenie bielou holubicou, akoby len zloženou z papiera vyjadruje krehkosť bytia a túžbu po mieri. SZ časť cintorína je obnovená, ale predpokladá sa tu nízka periodicita návštev, aj pre jeho menšiu plochu a počet pochovaných obetí aj pre najväčšiu vzdialenosť od vstupu na cintorín. Z toho dôvodu postačí úpravou krytu vozovky spomaliť dopravu, farebným odlišením asfaltu a osadením dopravnej značky A12 a upozorniť na to, že sa práve nachádzame na mieste s možným zvýšeným počtom chodcov. Špeciálny asfalt so zdrsneným povrchom účinne spomalí dopravu a zároveň zvyšuje bezpečnosť chodcov.

Predpokladom realizácie návrhu je vyčistenie celej plochy riešeného aj časti dotknutého územia do náletových drevín. Cintorín má byť vnímaný už od príjazdu. Od cintorína sú oddelené záhradky nepriehľadným plotom z prútia, dočasný peší prístup k nim je umožnený z plochy cintorína, uzavierateľnými otvormi v tomto oplotení.

1. etapa zahŕňa kompletnú obnovu vojenského cintorína v rámci riešeného územia, oplotenie, realizáciu pietneho miesta a vybudovanie nástupu (parkovisko pre 5 osobných vozidiel, prístupová rampa).
2. etapa zahŕňa úpravy v dotknutom území - vybudovanie slepej vetvy pre otáčanie autobusu, výmenu asfaltu na komunikácii pretínajúcej cintorín za špeciálny, ktorý znižuje brzdnú dráhu a výsadbu a rekonštrukciu sprievodnej zelene civilných cintorínov a izolačnej zelene smerom k železnici.

P r e d p o k l a d n á k l a d o v r e a l i z á c i e o b n o v y c i n t o r í n a

1. etapa

- terénne úpravy a príprava pôdy cca 4860 m²
(odburinenie, obrobenie pôdy, založenie záhonov, doplnenie substrátu) 28.000,-EUR
- výsadba a zakladanie trávnikov a kvitnúcej lúky (hrobové polia) 12.000,- EUR
- pietne objekty (kamenárske práce, informačné tabule, osvetlenie, plocha pre osadenie, lavičky) 30.000,-EUR
- výtvarné artefakty (mierová alej) 27.000,- EUR
- oplotenie – všetky typy 16.000,- EUR
- dopravné objekty (parkovisko, rampa) 115.000,- EUR

SPOLU 1. etapa

228.000,- EUR

pozn. klčovanie nie je obsiahnuté v cene, keďže náročnosť a rozsah, uloženie, doprava sa z podkladov nedá určiť a je predpokladá sa využitie vlastných síl (vojsko)
odhad je 20.000,- EUR

2. etapa

- plocha pre otočenie BUSu 65 m² 20.000,- EUR
- výmena asf. krytu za špeciálny povrch (farebne odlišený s krátku brzdnou dráhou) 300m² 10.000,- EUR
- výsadba a revitalizácia zelene v dotknutom území (zeleň civil. cintorína a izolačná zeleň) 20.000,- EUR

SPOLU 2. etapa

50.000,- EUR

Návrh je koncipovaný tak, aby bolo možné v zásadnej miere využiť aj vlastnú prácu (Armáda SR) nielen pri údržbe, ale aj pri realizácii cintorína (klčovanie, terénne úpravy, zakladanie výsadby, oplotenie atd.)